

Suomen luonnonsuojeluliiton Satakunnan piiri ry.
Otavankatu 5
28100 Pori
satakunta@sll.fi

Lausunto

20.12.2024

Satakuntaliitto
Maakuntahallitus
Pohjoisranta 11 d
28100 Pori
kirjaamo@satakunta.fi

Satakunnan maakuntakaavan 2050 valmisteluvaiheen aineisto

Suomen luonnonsuojeluliiton Satakunnan piiri ry. kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon aiheesta ja toteaa, että kaavaluonnoksen laadinnassa on tehty perinpohjaista työtä. Palautteen antamista helpottaa erityisesti maakuntakaavan verkkosovellus. Sen mahdollistama yksityiskohtainen palaute edesauttaa maakuntakaavaluonnoksen täydentämistä. Kaavaprosessin tulee olla kansalaisen kannalta käyttäjäystävällinen - olisi hyvä jos maakuntakaava löytyisi Satakuntaliiton verkossa heti etusivulta.

Huomioita

Lausuimme maakuntakaavasta pari vuotta sitten Satakunnan 2050 sen vireilletulovaiheessa. Edellinen lausuntomme on edelleen näkemyksiltään ajankohtainen. 2022 esitimme että *Satakunnan maakuntakaavan tulee mahdollistaa ekosysteemiltään elinvoimainen ja monimuotoinen, hiilineutraali, mahdollisimman omavarainen, viihtyisä ja terveyttä tukeva maakunta. Osatavoitteina esitimme*

- 1. Luonnon monimuotoisuuden suojelu ja edistäminen: vähintään kolmannes Satakunnan maa- ja merialasta luonnolle biodiversiteettistrategian mukaisesti.*
- 2. Ilmastokriisistä selviytyminen: Satakunnan hiilineutraaliuden saavuttamiseksi maakuntakaavaan tulee laskea ja määrittää riittävät hiilivarastoina ja -nieluina toimivat luontoalueet varovaisuusperiaatetta noudattaen.*
- 3. Viihtyisämpiä, terveellisempiä ja turvallisempia asuinalueita: ekosysteemipalvelut osaksi maakuntakaavaa ja yhdyskuntasuunnittelua. Säästeliäämpää ja monimuotoisempaa maankäyttöä.*

Ekosysteemin elintilan kaavoitukseen liittyen esitimme että suojeluun saatettaviksi *Joutsijärven, Pinkjärven ja Koskeljärven* alueet. Näille alueille ehdotimme kansallispuistoa. Joutsi- ja Koskeljärven alueista on käynnistetty keskustelu sidosrymien kanssa ja käyty viranomaisneuvotteluja; Koskeljärvi on osa Varsinais-Suomeen ulottuvaa ylimaakunnallista Lounaismaan kansallispuistohanketta. Kaavaluonnoksessa nimetty Koskeljärven, Liesrahkan, Iso-Hölön – luonnon monimuotoisuuden ydinalue onkin osa laajempaa monimuotoisuusaluetta, joka jatkuu Varsinais-Suomen puolelle.

Vesistöjen suojelemiseksi esitimme *esteettömiä kulkuyhteyksiä vaelluskaloille*, tarvittaessa yhteistyössä naapurimaakuntien kanssa. Tämä on paitsi luonnonsuojelu- myös *ruokaturvakysymys*.

Esitimme että *jokien ja purojen varsille* määrätään *riittävät suojavyöhykkeet*. Rannikkovesistön tilan heikentyminen ja raakkuskandaali ovat tuoneet esiin miten hyvin asiasta on valtakunnassa tähän mennessä huolehdittu. Esitimme lisäksi rantarakentamisesta luopumista paitsi luontoarvojen säilyttämiseksi myös ilmastokriisiin (kuten lisääntyneen vedenpinnan korkeusvaihtelun) vuoksi. Suojavyöhykkeitä tulisi osoittaa myös laajimpien suojelualueiden laidoille.

Tänä syksynä 2024 olemme saaneet lukea ilmastoraportista (Bioscience: The 2024 state of the climate report: Perilous times on planet Earth) *“Olemme peruuttamattoman ilmastokatastrofin partaalla. Tämä on kiistaton maailmanlaajuinen hätätila. Suuri osa elämän kudoksesta Maapallolla on vaurioitunut. Olemme astumassa ilmastokriisin kriittiseen ja ennalta-arvaamattomaan uuteen vaiheeseen”*. WWF: Living planet 2024 -raportti taas varoittaa että olemme ajautumassa kohti peruuttamattomia keikahduspisteitä jolloin massasukupuutot romahduttavat lajien välisiin vuorovaikutussuhteisiin perustuvan ekosysteemin niin että se ei enää kykene kannattelemaan elämää. Satakunnan maakuntakaava ei ole näistä ilmiöistä erillinen. Ilmastokriisi ja sukupuuttoaalto vaikuttavat täälläkin. Yhteiskunnalliset ilmiöt ja rakenteet, jotka tuhoavat elämää jossain muualla, ovat olemassa myös Satakunnassa. Lähiluontoamme tai meidän yhteisöämme ei voida pelastaa jossain muualla vaan meidän on kyettävä siihen itse.

Sekä nyt että tulevaisuudessa maankäyttö asettaa puitteet joissa elämä Satakunnassa 2050 on tai ei ole mahdollista. Näinollen maankäyttöön pitää suhtautua asian vaatimalla vakavuudella. Maan ja vesistöjen hyvinvointia ja elinvoimaisuutta on tarpeen tukea kaikin keinoin, kun on tiedossa että tulevina

vuosina edessä on yhä ankarampia kriisejä ja ääriolosuhteita. Tämä on sekä kollektiivinen henkivakuutuksemme (elinehtomme) että velvollisuutemme tuleville sukupolville.

Tätä taustaa vasten ei maakuntakaavassa voida mitenkään sivuuttaa kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen periaatetta *1/3 maa- ja vesialueista luonnolle ja 10 % tiukkaan suojeluun*. Maakuntakaavan tulee taata ekologisen verkoston yhtenäisyys ja riittävyys. Ekologisen verkoston on katettava vähintään kolmannes koko maakunnan pinta-alasta ja vähintään 10 % maakunnan pinta-alasta olla tiukassa suojelussa ja luonnon monimuotoisuudeltaan rikasta.

Maakuntakaavaan olisi asiallista ottaa osaksi alueiden luokittelua luonnon monimuotoisuusindeksi, joka ohjaisi maankäyttöä ja jonka avulla voitaisiin mitata maankäytön tavoitteiden onnistumista (vrt. ekosysteemin elinvoimaisuuden elpymistä). Luonnon monimuotoisuuden tasosta pitäisi olla käsitys läpi maakunnan, arvokkaat alueet tulisi välittömästi rauhoittaa (kaavoittamalla) ja kytkeä toisiinsa (kaavoitetuilla) ekologisilla käytävillä verkostoksi. Ekologisen verkoston elvyttäminen kaavoittamalla eli rakentamiselta rauhoittamalla tulee olla yhtä tavoitteellista kuin liikenneyhteyksien, asutuskeskusten ja infrastruktuurin rakentaminen. Kaavaan ei pidä lisätä uusia luonnon maapinta-alaa syöviä, kulutusta ja päästöjä lisääviä kaupan keskittymiä. Ranta-alueiden kaavoittamisen perinnettä ei voi enää jatkaa. Niinikään on maakuntakaavan oikeasti johdettava päästöjen ja (jätelain vaatimaan) jätteiden vähentämiseen (trendi vuoteen 2050).

Kun maakunnan luonnon monimuotoisuus on jo paljolti rapautunut, joudutaan ekologista verkostoa elvyttämään sekä ennallistamalla, että odottamalla vuosikymmeniä ja vuosisatoja luonnon omaa elpymistä.

Myös muilla kuin ensisijaisesti ekologisen verkoston ylläpitoon kaavassa omistetuilla alueilla (esimerkiksi asuinalueet ja teollisuusalueet) tulisi toteutua indeksillä määritettävä luonnon monimuotoisuuden vähimmäistaso terveellisen ja turvallisen ympäristön takaamiseksi. Terveenä pysyäkseen ihminen tarvitsee jo kotiovelta alkavaa luontokontaktia ja lähiluontoreittejä. Lähiluonto antaa perheille, päiväkodeille, kouluille, yhdistyksille, harrastuspiireille jne. mahdollisuuden helposti saavutettavissa oleviin keinoihin hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttamiseen. Luonnolla on todistetusti suuri terveydellinen merkitys mielenterveysongelmien, kansansairauksien sekä allergioiden ja hengitystieinfektioiden ehkäisyssä ja hoidossa.

Hulevedet vaativat oikein liikkuakseen riittävät pinnoittamattomat maa-alat ja hulevesikosteikot. Pohjavedet vaativat syntyäkseen pilaamattomien maaperäkerrosten läpi suodattumisen. Rakennetuilla alueilla äärikuumuudesta selviytyminen vaatii riittävän puustopeitteen joka turvaa varjoa, houkuttelee sateita ja pidättää kosteutta. Sadon kasvatusta vaatii riittäviä pölyttäjäkantoja ja ylipäättään monimuotoista ja elinvoimaista pieneliöiden -ja suurempienkin eliöiden- yhteisöä maaperän hedelmällisyyden takaamiseksi. Ilmastokriisistä selviytyminen vaatii hiilen sitoutumista metsiin, soille ja vedenalaisiin ekosysteemeihin.

Maakuntaan rakennetaan ja suunnitellaan isoja maa-alueita vaativia fossiilittomia energiantuotantolaitoksia, lähinnä tuulivoimaloita ja aurinkovoimaloita, valitettavasti kokonaisuuden kannalta koordinoimattomasti. Asia tulee saada hallintaan varaamalla tuulivoimalle sopivat alueet, joihin sijoitetaan nykyistä paljon enemmän tuulimyllyjä, jolloin suuri osa maakunnasta jää voimaloiden vaikutusalueiden ulkopuolelle. Jo yksi voimala aiheuttaa ympärilleen useiden kilometrien vaikutusalueen, eikä myllyjen lisääminen oleellisesti lisää vaikutusalueen suuruutta. Tuulimyllyn varoetäisyyden tulee perustua tutkittuun tietoon ja myllyt tulee sijoittaa tämän etäisyyden rajoissa mahdollisimman lähelle jo rakennettuja alueita. Tässä suhteessa olennaisen tärkeätä on huolehtia maakunnan hiljaisten alueiden säilymisestä.

Isoja maa-alueita vaativia toimintoja tulee kaavoittaa monitavoitteisiksi. Esimerkiksi maatalouden ja tuuli- sekä aurinkovoiman sovittamisella samalle alueelle säästettäisiin metsiä hiilen sidonnalle. Uusien energiatekniikoiden kohdalla tulee hyödyntää tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet. Esimerkiksi EU:n Agrivoltaics-hanke (https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/agrivoltaics-alone-could-surpass-eu-photovoltaic-2030-goals-2023-10-12_en) ja vastaavat viitoittavat tietä maanviljelyn ja aurinkovoiman yhdistämiselle.

Hiiltä sitova maapinta-ala on vähenemässä. Selviytymisellemme välttämättömät ekosysteemit on turvattava maakuntakaavaan velvoittavina ja riittävinä pinta-aloina. Kaavan toteutumista on seurattava monimuotoisuusindeksillä samoin kuin muutenkin kaavan toteutumista valvotaan. Maakuntakaavan tulee asettaa puitteet sekä paikalliselle ruokaturvalle että kestäväälle maankäytölle. Kaavan tulisi siis toisaalta mahdollistaa ruuantuotanto ja toisaalta huolehtia siitä että maankäytössä toteutuu riittävä hiilensidonta ja luonnon moni-muotoisuus voi maakunnassa elpyä. Satakunnan tulevaisuuden kannalta tärkeätä on *kulutuksen suunnitelmallinen hillintä ja ennaltaehkäisy. Energiaa ja luonnonvaroja kulutetaan myös Satakunnassa suuria määriä tarpeettomasti.* Maakuntakaavaan on jatkossa asiallista laskea alueille paitsi luonnon monimuotoisuuden tavoitetasot myös hiilensidontatavoitteet.

Välihuomautuksena mainittakoon että hiilen sidontaa tarkastellaan joskus virheellisesti pelkkinä nieluina eli hiilen sitoutumisnopeutena (vrt. ekosysteemin biomassan kasvunopeus) kun oikein olisi tarkastella myös hiilivarastoja ja hiilitasetta. Ekosysteemiin sitoutuneen hiilen määrä on vanhojen puiden metsässä on suurempi kuin taimikossa. Jos paljon hiiltä sitonut vanha metsä hakataan muuttuu metsän hiilivarasto kertaheitolla päästökseksi (negatiivinen hiilitase). Näin ollen on väärin ajatella että taimikko olisi hiilensidontakyvyltään arvokkaampi kuin vanha metsä vaikka se kasvaisikin nopeammin. Puuhun sitoutuneesta hiilestä 75 % palautuu hakkuun jälkeen päästöinä ilmakehään jo viidessä vuodessa. Luonnollisesti elävässä männyssä hiili säilyy 500 vuotta.

Suomelle on tulossa miljardien sanktiolasku liiallisista hakkuista ja maatalouden päästöistä johtuen kun maankäyttösektorista on tullut hiilidioksidipäästölähde hiilen sitojan roolin sijaan. Maakuntakaavaan on luontevaa jatkossa laskea hiilen sidontatavoitteita myös maatalousalueille. On taloudellisestikin järkevämpää että hiilensidonnasta maksetaan maanomistajille omaan maakuntaan kuin että päästöoikeuksia ostetaan ulkomailta.

Ruokaturvan kannalta katsoen on jo pitkään ollut tiedossa että nykyinen ilmastokriisiä ja luontokatokriisiä kiihdyttävä maatalous ei edesauta vaan heikentää selviytymismahdollisuuksiamme. Lisäksi on todennäköistä että selviytyäksemme meidän tulee jatkossa olla entistä paikallisomavarasempia. Ruokaturva joudutaan jatkossa ymmärtämään osana elinvoimaista ekosysteemiä joka kannattelee elämää. Käytännössä ruokaturvaan lasketaan silloin mukaan luonnonmarjat, sienet, kalakannat ja riista sekä näiden elinalueet. Ruoan viljely jouduttaneen pian muuttamaan fossiilisia polttoaineita kuluttavasta teollisesta monokulttuuriviljelystä monilajisten monia satoja tuottavien ekosysteemien, esim. ruokametsien hoidoksi. Jos pelloille kaavotettaisiin ja istutettaisiin ruokametsiä tai permakulttuuriviljelmiä nyt, olisivat ne vuonna 2050, nyt suunnitelussa olevan maakuntakaavan toteutumisanjankohtana, 25-vuotiaita.

On selvää että elämää pelastavat maankäytön kulttuurinmuutokset ja luonnonsuojelutoimenpiteet eivät voi odottaa vuoteen 2050. Kuitenkin se että yritämme ajatella elämää hivenen pidemmälle, neljännesvuosisata eteenpäin ja hahmottelemme maakuntakaavaan keinoja turvata elämän edellytykset Satakunnassa tuolloin toivottavasti antaa rohkeutta tehdä ne maankäytön elämänsuojelutoimenpiteet, mitkä on tehtävä nyt.

Maakuntakaavan ympäristövaikutusten tarkasteluun tulee saada vertailu 2050 maakuntakaavan esittämän ja nykytilan välillä aluetyypeittäin, ts. kuinka monta neliökilometriä on peltoa nyt ja kaavan toteuduttua. Sama metsälle, suolle, asuintaajamille, väylille, teollisuusalueille... Vertailu näyttäisi konkreettisesti ja läpinäkyvästi, mistä kaavoituksessa on kysymys ja helpottaisi maankäytön valinnoista käytävää keskustelua. Nyt kansalaisille on epäselvää kenen intressit edellä Satakunnan maankäytöstä päätetään.

Maakuntakaavassa voitaisiin osoittaa pimeitä alueita sekä kompensatio- ja ennallistamistoimien alueet ja käynnistää niihin liittyvien taustaselvitysten laadinta.

Kommentteja kaavamääräyksistä

Kaavaluonnokseen merkityt ekologiset yhteystarpeet (ey) ovat mainio avaus kaavan laatijalta. Niiden tarve pirstoutuneessa elinympäristössä ja toisistaan erillään sijaitsevien monimuotoisuuskeskusten "palapelissä" on ilmeinen. Nähtäväksi jää, millä keinoin yhteystarpeet saadaan käytännössä toimimaan. Ekologisen yhteystarpeen alueissa tulee huomioida niiden riittävä laajuus, etteivät ne jää kapeiksi kankaiksi.

MY-alue eli maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä luontoarvoja (MY) - Kaavamääräyksessä on maininta että voidaan harjoittaa maa- ja metsätaloutta. Jotta alue poikkeaisi mistä tahansa muusta metsä- tai maatalousalueesta, tulisi määräyksessä olla jotkin reunaehdot maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Esimerkiksi Pyhäjärven länsirannalla sijaitsevalla Haukkavuorella on kaavaan merkityllä MY -alueella maisemallisia ja luontoarvoja, jotka tulisi huomioida metsätaloudessa. MY-alueella Pyhäjärven rannassa muun muassa sijaitsee yksi järven näyttävimmistä kalliojyrkänteistä ja maisema-alueista.

LUO-alueilla tulisi olla jotain rajoitteita maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Esimerkiksi: alueella voidaan harjoittaa maa- ja metsätaloutta mikäli se ei heikennä alueen luontoarvoja.

Maa- ja metsätalousvaltaisiksi osoitetut alueet (MU) eivät saa rajoittaa alueiden mahdollista suojelua tai ennallistamistoimia. Jos kerran luo-alueillakin saa harjoittaa maa- ja metsätaloutta ja se oikein mainitaan, niin silloin tämäkin pitää mainita.

Ekologisen yhteystarpeen alueissa tulee huomioida niiden riittävä laajuus, etteivät ne jää kapeiksi kankaiksi.

Tuulivoimaloiden aluetta koskevissa kaavamääräyksissä tulisi olla maininta myös alueen virkistyskäytön huomioinnista.

Suojelualueet (S) - Lisätään maakuntakaavaluonnokseen seuraava jo olemassa oleva suojelualue: *Omassuon suojelualue, Eura*.

Tulvariskialueet (tr) - Käynnistetään viranomaisyhteistyönä selvitystyö, jossa kartoitetaan uusien tulvariskialueiden tarpeellisuus ja aluerajaukset. Tällaisia alueita voi olla tarpeellista nimetä muun muassa Eurajoen valuma-alueelta.

Teemaraaportissa "Alueiden käytön ekologinen kestävyys" sivulla 13 oli otsikko epälooginen (varmaan virheen vuoksi). - Sivulla 36 tarvitaan tarkkuutta perinnemaisemien arvoluokitukseen, sillä V: valtakunnallinen, M: maakunnallinen, K: kunnostuskelpoinen. - S. 47 kysytään "Miten linnut?" Niin miten? Tulevatko kaikki linnustollisesti arvokkaat alueet riittävästi huomioituiksi? Esim. suurten petolintujen reviirit?

Teemaraaportti "Vihreän siirtymän hankkeet Satakunnan maakuntakaavassa 2050" esittelee saasteettoman energiasiirtymän hankkeiden sijoittumista. **Vihreään siirtymään olennaisena osana kuuluu vihreän luonnon säilyttäminen**, ja suurin osa julkaisussa esitetyistä hankkeista on talousmetsää hävittäviä teollisuushankkeita. Raportti ei vastaa nimeään, vaan antaa lukijalle mielikuvan ympäristöystävällisestä toiminnasta. Satakunnan luonnonsuojelupiiri huomautti tästä useaan kertaan raporttia laadittaessa. Kyseenalaistamme tällaisen viherpesun.

Suomen luonnonsuojeluliitto, Satakunnan piiri ry.
puheenjohtaja Ilpo Koppinen
aluesihtööri Karri Jutila